

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ PEDAGOGICAL SCIENCES

УДК 37

HIERARCHIA WARTOŚCI MŁODZIEŻY GIMNAZJALNEJ POWIATU MYŚLENICKIEGO

Mazur Piotr, Państwowa, Wyższa Szkoła Zawodowa (Chełmie, Polska). E-mail: pedagogika@pwsz.chelm.pl

Łętocha Monika, Uniwersytet Jana Kochanowskiego (Kielcach, Polska). E-mail: pedagogika@pwsz.chelm.pl

Zdrowie jest jedną z najważniejszych wartości w życiu każdego człowieka. Problematyka wartości w procesie wychowania młodzieży jest stale aktualna w literaturze pedagogicznej. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie opinii uczniów gimnazjum z powiatu myślenickiego na temat ich osobistej hierarchii wartości. Głównym problemem badawczym było ustalenie jaki jest system wartości uznawanych przez młodzież, które wartości są dominujące, a które peryferyjne. W celu uzyskania materiału badawczego posłużono się metodą sondażu diagnostycznego. Techniką badawczą, którą zastosowano była ankieta. Podstawowym narzędziem badawczym była *Skala oceny wartości preferowanych* wzorowana na technice opracowanej przez P. Olesia, składająca się z katalogu nazw 27 wartości. Niniejsze opracowanie jest wprowadzeniem w problematykę aksjologii młodzieży. Wiedza młodzieży na temat wartości zdrowia i jego znaczenia w życiu jest niezadowolająca, dlatego też zadaniem szkoły jest promowanie zdrowego stylu życia. Problem znaczenia wartości w życiu młodzieży przedstawiony został na podstawie badań własnych przeprowadzonych wśród uczniów gimnazjów powiatu myślenickiego.

Słowa kluczowe: młodzież, wartość, hierarchia wartości.

THE HIERARCHY OF VALUES OF YOUTH GYMNASIUMS IN MYŚLENICE COUNTY

Mazur Piotr, Dr of Pedagogical Sciences, Professor, Chair of Pedagogics of Helm Higher Public Vocational School (Helm, Poland). E-mail: pedagogika@pwsz.chelm.pl

Łętocha Monika, Jana Kochanowskiego University (Kielcach, Poland). E-mail: pedagogika@pwsz.chelm.pl

Health is one of the most important values in everyone's life. The issue of values in the process of bringing up the young is still valid in the literature connected with pedagogy. The purpose of this article is to present the opinions of high school students from the Myślenice district concerning their personal hierarchy of values.

The main problem of the research was to determine what is the value system recognized by young, which values are dominant and which ones are peripheral. In order to obtain research material, the method of diagnostic survey has been used. The research technique that has been used was a survey. The primary research tool was *The scale of assessment of the preferred values* based on the technique developed by P. Oleś, consisting of a catalogue that included the names of 27 different values. This study is an introduction to the problems of axiology of youth. The young people's knowledge about the value of health and its importance in their life is unsatisfactory, that is why it is the school's task to promote the healthy lifestyle. The problem of importance of the values in the lives of youth will be presented on the basis of the own research conducted among middle school pupils from Myślenice district.

Keywords: youth, value, hierarchy of values.

Wychowując dzieci i młodzież chcemy zawsze osiągnąć jakiś zamierzony cel, który przedstawia jakąś wartość dla społeczeństwa czy jednostki. Dlatego też możemy powiedzieć, że nie ma pedagogiki „bezwartościowej”. Każde działanie wychowawcze zakłada realizację czy osiągnięcie wartości, inaczej działalność ta nie miałaby sensu [5].

Wartości mają ogromne znaczenie w całym procesie wychowawczym. To właśnie one wyznaczają wspólny kierunek zarówno dla wychowawcy jak i dla wychowanka. Dzięki nim możliwe jest wspólne pokonywanie trudnych szlaków wzrastania ku pełni człowieczeństwa [13].

W dobie współczesnych dyskusji na temat edukacji i wychowania należy przywołać słuszną uwagę K. Chałas, że nie ma wychowania bez wartości. Jej zdaniem „wychowanie bez wartości staje się pustym dzwonem, który nawet mimo silnego rozkołysania nie wyda oczekiwanych dźwięków. Wychowanie musi prowadzić do głębi człowieczeństwa, które jest treścią życia osoby, jej integralnego rozwoju, który ostatecznie jest wyznaczony przez urzeczywistnianie najwyższych wartości i dążenie do Absolutu” [1].

Czym są wartości?

Termin wartość (łac. *valor*) pochodzi od czasownika „być wartościowym” (łac. *valere*) [7]. Pojęcie to pierwotnie wywodziło się z ekonomii (wartość rzeczy, towaru; wartość użytkowa, wymienna) [2]. W starożytnej Grecji naczelnymi wartościami były: prawda, dobro i piękno [10]. Dla chrześcijaństwa jako pierwszoplanowe w aksjologii są wartości ewangeliczne: wiara, nadzieja i miłość. Wielka Rewolucja Francuska akcentowała triadę: równość, wolność i braterstwo. Współcześnie podkreśla się takie wartości jak: godność osoby ludzkiej, pluralizm, solidarność [4].

Czymże są wartości? Wielu filozofów stoi na stanowisku, że pojęcia „wartość” nie da się prawidłowo zdefiniować. Zdefiniowanie wartości jest utrudnione, ponieważ jest ono zakresowo szeroka oraz zawiera element subiektywnego odczucia i oceny. W odmienny sposób będzie ją formułował idealista, inaczej materialista czy spirytualista, a wśród nich inaczej socjolog, psycholog, historyk. Charakteryzując wartość należy uwzględnić jej relację wobec dobra [9].

Wskazując na znaczenie wartości w życiu człowieka, K. Denek określa je mianem busoli, która wyznacza kierunek postępowania. Są one

wyznacznikiem zachowań i działań jednostek i grupy. One należą do regulatorów ludzkich dążeń i zachowań. W ich świetle człowiek ocenia postępowanie własne i innych.

K. Chałas uważa, iż „najogólniej można stwierdzić, że ‘wartość’ oznacza to, co jest cenne, godne pożądania i co stanowi (powinno stanowić) przedmiot szczególnej troski oraz cel ludzkich dążeń, a także kryterium postępowania człowieka” [1].

Hierarchia wartości

Dwudziestowieczna myśl filozoficzna poruszająca problemy aksjologii ma wielu znaczących przedstawicieli. M. Scheler jest niewątpliwie tym myślicielem, który najbardziej przyczynił się do rozwoju aksjologii jako samodzielnej dyscypliny filozoficznej. Naczelną kategorią przeżyć emocjonalnych jest miłość. To ona kieruje człowieka ku wartościom wyższym, a nienawiść ku niższym. Niemiecki myśliciel dawał jej prymat przed poznaniem: „Miłość jest pobudką dla poznania i woli, co więcej – jest matką ducha i rozumu samego” [6].

M. Scheler przypisywał wartościom istnienie na podobieństwo wzorów matematycznych. Dokonując hierarchizacji typów wartości przyjął za główne kryterium antropologiczno-personalistyczne. Zakładając, że człowiek jest osobą rozumną i wolną, to jego dobro decydujące przy ustalaniu aksjologicznej hierarchii bytów. Ujmował je w cztery klasy o różnej randze. Zasadą podziału stanowiły cechy: czas trwania, zasięg, niezależność oraz głębia zadowolenia. Posługując się tymi kryteriami przedstawił następującą hierarchię wartości:

- a) religijne (absolutne);
- b) duchowe (kulturalne);
- c) witalne;
- d) hedonistyczne [5].

Najbardziej upowszechnionym podziałem, który ciągle jest wykorzystywany, rozbudowywany i subiektywnie interpretowany przez wielu badaczy jest podział Schelera. Możemy wyróżnić następujące grupy wartości:

- a) wartości hedonistyczne – to, co sprawia przyjemność jest cenne i staje się celem działań;
- b) wartości witalne – to, co wzmacnia życie i przyczynia się do pięknego wyglądu ciała oraz sprawności psycho-fizycznej jest godne pożądania i wysiłku;
- c) wartości materialne – cenne jest to, co wzbogaca stan posiadania i podnosi standard życia;

d) wartości socjocentryczne – cenne jest to, w czym wyraża się zbiorowa wola i zbiorowy wysiłek jednostek (rodzina, państwo, naród, partia polityczna);

e) wartości estetyczne – to harmonia, ład, piękno, to, co dostarcza podniosłych przeżyć;

f) wartości etyczne (altruistyczne) – to różne formy dobra, czyli takie działania, które wzmacniają życie i rozwój człowieka i innych istot żywych;

g) wartości poznawcze – to wiedza i prawda o sobie i świecie;

h) wartości religijne – wprowadzają człowieka w świat nadprzyrodzony; dzięki nim uzyskuje pełniejsze rozumienie siebie samego, innych ludzi i świata [3].

Wartości hedonistyczne, witalne, materialne i socjocentryczne możemy nazwać instrumentalnymi. A pozostałe cztery określa się mianem duchowych. W hierarchii wartości na najniższym szczeblu znajdują się wartości hedonistyczne, wyżej wartości materialne, wartości socjocentryczne, wartości witalne, wartości kulturowe (estetyczne, poznawcze), wartości etyczne, najwyżej usytuowane są wartości religijne [3].

Dla K. Ostrowskiej system wartości poszczególnych jednostek to układ wzajemnie powiązanych „odczuć wartości”. Według niej system wartości to układ ustosunkowań wobec wartości, takich jak: Bóg, inni ludzie, idee, zdarzenia, otaczająca nas rzeczywistość itp. Ustosunkowanie wobec wartości to określenie, w jakim stopniu dana wartość jest dla mnie ważna i konieczna do realizacji osobowej egzystencji, tzn. realizowania się w płaszczyźnie biologicznej, psychicznej, społecznej i duchowej [12].

Badania własne

Celem zrealizowanego badania było poznanie opinii uczniów gimnazjum z powiatu myślenickiego na temat ich osobistej hierarchii wartości. Głównym problemem badawczym było ustalenie jaki jest system wartości uznawanych przez młodzież gimnazjalną, które wartości są dominujące, a które peryferyjne.

Podstawowym narzędziem badawczym była *Skala oceny wartości preferowanych* wzorowana na technice opracowanej przez P. Olesia [11], składająca się z katalogu nazw 27 wartości. Udział w badaniu był anonimowy. Ankietyzację przeprowadzono w maju 2016 roku w wylosowanych szkołach powiatu myślenickiego.

Dobór próby do badania miał charakter losowy. Zebrano 136 ankiet od uczniów. Analiza struktury badanych dzieci z punktu widzenia danych metryczkowych wskazuje, że liczba chłopców (47,8 %) była niewiele mniejsza od liczby dziewcząt (52,2 %).

Po liczbowym opracowaniu wyników otrzymano hierarchię wartości preferowanych przez gimnazjalistów. W tabeli 1 zaprezentowano odpowiedzi młodych mieszkańców powiatu myślenickiego.

Tabela 1

Osobista ocena wartości		
Lp.	Wartość	Wskaźnik preferowania (w %) ¹
1.	rodzina	58,60
2.	miłość	55,95
3.	wiara w Boga	54,11
4.	zdrowie	42,57
5.	przyjaźń	38,82
6.	szacunek	28,67
7.	sprawiedliwość	26,10
8.	dobro	20,51
9.	wolność	19,85
10.	patriotyzm	18,67
11.	wykształcenie	16,39
12.	godność	15,44
13.	pomoc innym	15,36
14.	życie towarzyskie	13,67
15.	prawda	13,16
16.	własny rozwój	12,64
17.	wiedza	11,25
18.	kultura	11,17
19.	pokój	10,51
20.	wygodne życie	9,70
21.	mądrość	8,89
22.	praca	8,82
23.	dobry materialnie	8,23
24.	rozwój duchowy	6,02
25.	przyroda	5,66
26.	piękno	5,29
27.	władza	4,70

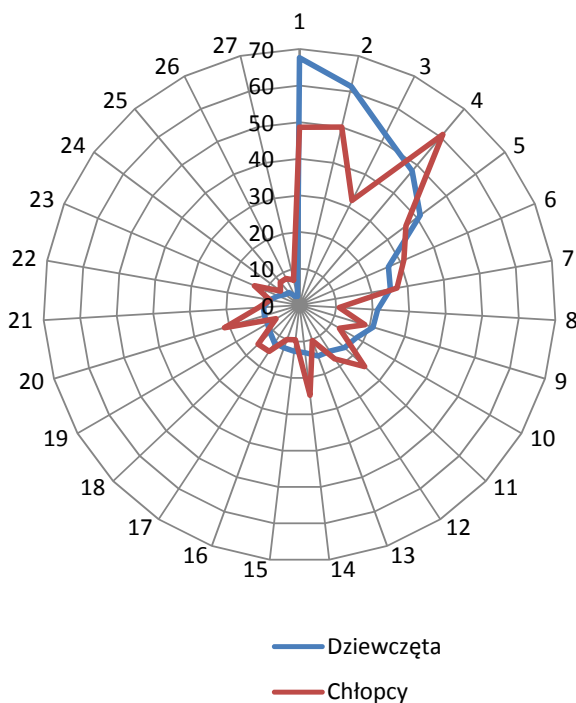
¹ Średni wskaźnik preferowania wartości uzyskany został w wyniku określenia procentowego stosunku średniej wszystkich wyborów danej wartości do liczby określającej maksymalną wartość wyborów tej samej wartości.

W tabeli 2 zaprezentowano odpowiedzi młodych mieszkańców powiatu myślenickiego z podziałem na wybory dokonane przez dziewczęta i chłopców. Wskazania zostały uporządkowane na sposób malejący według wskazań dziewcząt. W ten sposób powstał plan hierarchii wartości, który pozwala nam porównać podobieństwa i różnice w preferencjach według płci.

Tabela 2

Hierarchia wartości według płci badanych

Lp.	Wartość	Wskaźnik preferowania (w %)	
		Dziewczęta	Chłopcy
1.	rodzina	67,60	48,61
2.	miłość	61,40	50,00
3.	zdrowie	52,25	32,00
4.	wiara w Boga	47,88	60,92
5.	przyjaźń	41,12	36,30
6.	szacunek	26,47	31,07
7.	sprawiedliwość	25,21	27,07
8.	wykształcenie	21,40	10,92
9.	wolność	20,98	18,61
10.	pomoc innym	17,88	12,61
11.	dobro	16,90	24,46
12.	mądrość	15,07	17,53
13.	własny rozwój	14,78	10,30
14.	patriotyzm	13,09	24,76
15.	kultura	12,67	9,53
16.	wiedza	12,39	10,00
17.	życie towarzyskie	12,39	15,07
18.	prawda	10,98	15,53
19.	praca	10,14	7,38
20.	godność	10,00	21,38
21.	pokój	9,85	11,23
22.	dobry materialnie	8,30	8,15
23.	wygodne życie	6,33	13,38
24.	przyroda	4,92	6,46
25.	rozwój duchowy	4,50	8,15
26.	piękno	2,67	8,15
27.	władza	2,53	7,07

Rysunek 1. Hierarchia wartości preferowanych przez gimnazjalistów

Wnioski

Analizując przedstawione powyżej dane można wysnuć następujące wnioski:

1) Obserwując dwie przecinające się krzywe obrazujące nasilenie wskazań dziewcząt i chłopców, można zauważyć wzajemne przeplatanie się linii, wskazujące na zmienność wyborów dokonywanych przez respondentów.

2) Najwyższy wskaźnik preferowania otrzymały wartości: rodzina – 67,60 % dziewcząt i wiara w Boga - 60,92 % chłopców.

3) Analiza hierarchii wartości wskazała, że w pierwszej grupie dziesięciu najważniejszych wartości dla obu badanych grup znalazło się 7 wspólnych wartości: rodzina, miłość, zdrowie, wiara w Boga, przyjaźń, szacunek, sprawiedliwość. W systemie wartości dziewcząt znalazły się dodatkowo: wykształcenie, wolność, pomoc innym. Katalog najważniejszych wartości chłopców uzupełniały: patriotyzm, dobro, godność.

4) Analiza hierarchii wartości wskazała, że w pierwszej grupie dziesięciu najmniej ważnych wartości dla obu badanych grup znalazło się 6

wspólnych wartości: władza, piękno, rozwój duchowy, przyroda, dobra materialne i praca. W systemie wartości dziewcząt znalazły się dodatkowo: wygodne życie, pokój, godność i prawda. Katalog najmniej ważnych wartości chłopców uzupełniały: kultura, wiedza, własny rozwój i wykształcenie.

5) Wyraźną przewagę wskazań dziewcząt sięgającą ponad 10 punktów procentowych obserwujemy w wyborze następujących wartości: rodzina, miłość, zdrowie, wykształcenie. Największa rozbieżność jest w przypadku wartości „zdrowie” i wynosi ponad 20 %.

6) Wyraźna przewaga wskazań chłopców sięgająca ponad 10 punktów procentowych występuje w wyborze takich wartości jak: wiara w Boga, patriotyzm i godność. Największa rozbieżność jest w przypadku wartości „wiara w Boga” i wynosi ponad 13 %.

7) Najmniejsze rozbieżności w wartościach preferowanych przez gimnazjalistów (do 5 %) są w wyborze następujących wartości: przyjaźń, szacunek, sprawiedliwość, wolność, mądrość, własny rozwój, kultura, wiedza, życie towarzyskie, prawda, praca, pokój, dobra materialne, przyroda, rozwój duchowy, władza. Najmniejsza rozbieżność jest w przypadku wartości „dobra materialne” i wynosi 0,15 %.

8) Na samym dole hierarchii wartości dziewcząt znalazła się „władza”, a u chłopców – „przyroda”.

Podsumowując wyniki badań możemy stwierdzić, że w systemach wartości gimnazjalistów powiatu myślenickiego, zdecydowanie dominują wartości etyczne (altruistyczne) i socjocentryczne. Z danych wynika również, że najmniejszą popularnością cieszyły się wśród respondentów wartości hedonistyczne i materialne.

Literatura

1. Chałas K. Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki. – Lublin-Kielce. – 2003. – Vol. 1. (In Polish).
2. Darowski R. Filozofia człowieka. Zarys problematyki. – Kraków, 1996. (In Polish).
3. Dyczewski L. Miejsce i funkcje wartości w kulturze // Kultura w kręgu wartości / red. L. Dyczewski. – Lublin, 2000. (In Polish).
4. Dyczewski L. Najważniejsze są wartości // Kultura w kręgu wartości / red. L. Dyczewski. – Lublin, 2000. (In Polish).
5. Kotłowski K. Filozofia wartości a zadania pedagogiki. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1968. (In Polish).
6. Kowalczyk S. Człowiek w poszukiwaniu wartości. Elementy aksjologii personalistycznej. – Lublin, 2006. (In Polish).
7. Kowalczyk S. Filozofia kultury. Próba personalistycznego ujęcia problematyki. – Lublin, 2005. (In Polish).
8. Lisnik A. Grenova K., Values development in teaching process. Scientific Bulletin of Chełm. Section of Pedagogy. – 2014. – P. 13–19. (In Polish).
9. Mazur P. Podstawy pedagogiki pastoralnej. – Kraków, 2011. (In Polish).
10. Olbrycht K., Prawda, dobro i piękno w wychowaniu człowieka jako osoby. – Katowice, 2002. (In Polish).
11. Oleś P. Wartościowanie a osobowość. Psychologiczne badania empiryczne. – Lublin, 1989. (In Polish).
12. Ostrowska K. Wokół rozwoju osobowości i systemu wartości. – Warszawa 1998.
13. Будник О. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до соціально-педагогічної діяльності: теорія і методика. – Дніпропетровськ, 2014. (In Ukrainian).

References

1. Chałas K. *Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki [Education to values. Elements of theory and practice]*. Lublin-Kielce, 2003, vol. 1. (In Polish).
2. Darowski R. *Filozofia człowieka. Zarys problematyki [The philosophy of man. The list of issues]*. Krakow, 1996. (In Polish).
3. Dyczewski L. Miejsce i funkcje wartości w kulturze [Place and functions of the value of culture]. *Kultura w kręgu wartości [Culture in terms of values]*. Ed. L. Dyczewski. Lublin, 2000. (In Polish).
4. Dyczewski L. Najważniejsze są wartości [The most important are values]. *Kultura w kręgu wartości [Culture in terms of values]*. Ed. L. Dyczewski. Lublin, 2000. (In Polish).
5. Kotłowski K. *Filozofia wartości a zadania pedagogiki [Philosophy, significance and objectives of pedagogy]*. Wrocław-Warszawa-Kraków, 1968. (In Polish).
6. Kowalczyk S. *Człowiek w poszukiwaniu wartości. Elementy aksjologii personalistycznej [People in search of valuables. Elements aksjologii personalistycznej]*. Lublin, 2006. (In Polish).
7. Kowalczyk S. *Filozofia kultury. Próba personalistycznego ujęcia problematyki [Philosophy of culture. Attempt personalistycznego shooting perspective]*. Lublin, 2005. (In Polish).

8. Lisnik A. Grenova K. *Values development in teaching process. Scientific Bulletin of Chelm - Section of Pedagogy [Values development in teaching process. Scientific Bulletin of chelm - Section of pedagogy States]*, 2014, pp. 13-19. (In Polish).
9. Mazur P. *Podstawy pedagogiki pastoralnej [Basics of pedagogy pastoralnej]*. Krakow, 2011. (In Polish).
10. Olbrycht K. *Prawda, dobro i piękno w wychowaniu człowieka jako osoby [Truth, goodness and beauty, education, personality]*. Katowice, 2002. (In Polish).
11. Oleś P. *Wartościowanie a osobowość. Psychologiczne badania empiryczne [Examination of values and identity. Psychological research empirical]*. Lublin, 1989. (In Polish).
12. Ostrowska K. *Wokół rozwoju osobowości i systemu wartości [Around the development of personality and value system]*. Warszawa, 1998.
13. Budnik O.B. *Profesijna pidgotovka maybutnikh uchiteliv pochatkovoï shkoli do sotsial'no-pedagogichnoï diyal'nosti: teoriya i metodika [Professional training of future primary school teachers to socio-pedagogical work: theory and methods]*. Dnepropetrovsk, 2014. (In Ukrainian).